

REGULAMIN ODZNAK TURYSTYKI MOTOROWEJ PTTK

I. POSTANOWIENIA OGÓLNE

§ 1

Zarząd Główny PTTK na wniosek Komisji Turystyki Motorowej Zarządu Głównego PTTK ustanawia następujące rodzaje odznak turystyki motorowej:

- Turysta Motorowy – TM,
- Motorową Odznakę Turystyczną – MOT.

§ 2

1. Odznaki turystyki motorowej TM i MOT stanowią w PTTK wyróżnienie przyznawane za potwierdzone uprawianie turystyki motorowej.
2. Celem ustanowienia odznak jest zachęcenie szerokiego ogółu społeczeństwa do poznawania walorów krajoznawczych ojczyzny, jej historii, popularyzacja indywidualnej i zorganizowanej turystyki motorowej – jako jednej z form aktywnego wypoczynku.

§ 3

1. Turystę Motorowego mogą zdobywać dzieci i młodzież w wieku od 7. do 16. lat, którzy uczestniczą w uprawianiu turystyki motorowej z osobami dorosłymi, w wycieczkach autokarowych, itp.
2. Motorową Odznakę Turystyczną mogą zdobywać osoby, które ukończyły 16. rok życia i uprawiają turystykę motorową pojazdem samochodowym, motocyklem lub motorowerem w trakcie przemieszczania się w terenie w celach poznawczych.

§ 4

1. Za rzetelność zdobywania odznak turystyki motorowej odpowiadają:
 - Komisja Turystyki Motorowej ZG PTTK,
 - Terenowe Zespoły Weryfikacyjne i Referat Weryfikacyjny odznak motorowych,
 - Oddziałowe Komisje Turystyki Motorowej PTTK,
 - Kluby Turystyki Motorowej PTTK,
 - Przewodnicy Turystyki Motorowej PTTK.
2. Rejestr wycieczek i imprez motorowych oraz potwierdzenia zwiedzanych obiektów prowadzi turysta w książeczce wycieczek.
3. Podstawą przyznania odznaki turystyki motorowej jest spełnienie przez zdobywającego warunków określonych w niniejszym regulaminie.
4. Odznaki TM i MOT mogą nosić wyłącznie osoby, które posiadają legitymację potwierdzającą przyznanie odznaki danego rodzaju i stopnia.

II. RODZAJE I STOPNIE ODZNAK

§ 5

1. Turysta Motorowy posiada 3 stopnie:
 - TM w stopniu brązowym,
 - TM w stopniu srebrnym,
 - TM w stopniu złotym.
2. Motorowa Odznaka Turystyczna posiada 8 stopni:
 - MOT w stopniu popularnym,
 - MOT w stopniu małym brązowym,
 - MOT w stopniu małym srebrnym,
 - MOT w stopniu małym złotym,

- MOT w stopniu dużym brązowym,
 - MOT w stopniu dużym srebrnym,
 - MOT w stopniu dużym złotym,
 - MOT w stopniu złotym za wytrwałość.
3. Wzory odznak zawiera załącznik nr 1 do niniejszego regulaminu.
 4. Odznaki turystyki motorowej zdobywa się w kolejności stopni.
 5. Nie ma obowiązku zdobywania odznak TM przed MOT w przypadku, gdy turysta rozpoczyna uprawianie turystyki motorowej po ukończeniu 16. roku życia.
 6. Turysta zdobywający odznaki TM, w momencie ukończenia 16. lat obojętnie, który stopień TM już posiada, kontynuuje zdobywanie odznaki MOT zgodnie z regulaminem.

III. WARUNKI ZDOBYWANIA ODZNAK

§ 6

Warunki wymagane do zdobycia odznaki Turysta Motorowy:

1. W stopniu brązowym należy zwiedzić i potwierdzić:
 - 5 dowolnych obiektów krajoznawczych,
 - 1 obiekt zabytkowy,
 - 1 muzeum lub skansen.
2. W stopniu srebrnym należy zwiedzić i potwierdzić:
 - 10 dowolnych obiektów krajoznawczych,
 - 2 obiekty zabytkowe,
 - 2 muzea lub skanseny.
3. W stopniu złotym należy zwiedzić i potwierdzić:
 - 20 dowolnych obiektów krajoznawczych,
 - 3 obiekty zabytkowe,
 - 3 muzea lub skanseny,
 - 1 park narodowy.

Warunki wymagane do zdobycia Motorowej Odznaki Turystycznej:

1. W stopniu popularnym należy zwiedzić i potwierdzić:
 - 5 dowolnych obiektów krajoznawczych,
 - 2 obiekty zabytkowe,
 - 1 muzeum lub skansen,
 - 2 parki krajobrazowe,
 uczestniczenie, w co najmniej 1. imprezie turystyki motorowej ujętej w harmonogramie imprez motorowych KTM ZG PTTK.
2. W stopniu małym brązowym należy zwiedzić i potwierdzić:
 - 10 dowolnych obiektów krajoznawczych,
 - 4 obiekty zabytkowe,
 - 2 muzea lub skanseny,
 - 1 park narodowy,
 uczestniczenie, w co najmniej 2. imprezach turystyki motorowej ujętych w harmonogramie imprez motorowych KTM ZG PTTK.
3. W stopniu małym srebrnym należy zwiedzić i potwierdzić:
 - 15 dowolnych obiektów krajoznawczych,
 - 6 obiektów zabytkowych,
 - 3 muzea lub skanseny,
 - 1 park narodowy,

uczestniczenie, w co najmniej 3. imprezach turystyki motorowej ujętych w harmonogramie imprez motorowych KTM ZG PTTK.

4. W stopniu małym złotym należy zwiedzić i potwierdzić:
 - 20 dowolnych obiektów krajoznawczych,
 - 10 obiektów zabytkowych,
 - 5 muzeów lub skansenów,
 - 1 park narodowy,uczestniczenie, w co najmniej 5. imprezach turystyki motorowej ujętych w harmonogramie imprez motorowych KTM ZG PTTK.
5. W stopniu dużym brązowym należy zwiedzić i potwierdzić:
 - 30 dowolnych obiektów krajoznawczych,
 - 12 obiektów zabytkowych,
 - 7 muzeów lub skansenów,
 - 3 parki narodowe,uczestniczenie, w co najmniej 2. imprezach turystyki motorowej ujętych w harmonogramie imprez motorowych KTM ZG PTTK rangi ogólnopolskiej.
6. W stopniu dużym srebrnym należy zwiedzić i potwierdzić:
 - 40 dowolnych obiektów krajoznawczych,
 - 14 obiektów zabytkowych,
 - 9 muzeów lub skansenów,
 - 4 parki narodowe,uczestniczenie, w co najmniej 5. imprezach turystyki motorowej ujętych w harmonogramie imprez motorowych KTM ZG PTTK w tym obowiązkowo 1. rangi centralnej i 4. rangi ogólnopolskiej.
7. W stopniu dużym złotym należy zwiedzić i potwierdzić:
 - 50 dowolnych obiektów krajoznawczych,
 - 17 obiektów zabytkowych,
 - 11 muzeów lub skansenów,
 - 5 parków narodowych,uczestniczenie, w co najmniej 8. imprezach turystyki motorowej ujętych w harmonogramie imprez motorowych KTM ZG PTTK w tym obowiązkowo w 2. rangi centralnej i 6. rangi ogólnopolskiej.
8. W stopniu złotym za wytrwałość należy zwiedzić i potwierdzić:
 - 60 dowolnych obiektów krajoznawczych,
 - 20 obiektów zabytkowych,
 - 15 muzeów lub skansenów,
 - 6 parków narodowych,uczestniczenie, w co najmniej 10. imprezach turystyki motorowej ujętych w harmonogramie imprez motorowych KTM ZG PTTK w tym obowiązkowo w 2. rangi centralnej i 8. rangi ogólnopolskiej.

§ 7

1. W trakcie zdobywania odznak TM lub MOT obowiązuje przestrzeganie Karty Turysty.
2. Raz zaliczony obiekt nie może być zaliczany na inny stopień odznaki.
3. Na poszczególne stopnie odznaki zalicza się tylko 3 dowolne obiekty z jednej miejscowości, oprócz obiektów zabytkowych, parków narodowych, muzeów i skansenów wyszczególnionych w wykazie obiektów stanowiącym załącznik nr 2 do niniejszego regulaminu.

4. Nadwyżka obiektów zabytkowych, parków narodowych, muzeów i skansenów z załącznika nr 2 niniejszego regulaminu, zaliczana jest na poczet stopnia wyższego.
5. Nadmierna ilość zaliczonych imprez – bez względu na rangę – nie jest zaliczana na stopień wyższy odznaki.
6. Przy zdobywaniu odznak TM i MOT poszczególnych stopni, ilość wymaganych obiektów, których zwiedzenie zostało potwierdzone tylko przez członka kadry programowej PTTK, nie może przekraczać 20% wymaganego limitu.
7. Udział w imprezie turystyki motorowej ujętej w harmonogramie imprez motorowych KTM ZG PTTK, zwiedzenie obiektu, muzeum itp., musi być potwierdzone w sposób niebudzący wątpliwości.
8. Potwierdzeniem zwiedzenia obiektu może być pieczęć obiektu, dowolnego urzędu, instytucji, organizacji lub inny odcisk pieczęci z czytelną nazwą tej miejscowości, bilet wstępu, fotografia, imienny podpis obecnego podczas wycieczki, członka kadry programowej PTTK. Potwierdzeniem imprezy może być odcisk pieczęci imprezy, wlepka oraz pieczęć i podpis organizatora imprezy (Przodownika TM PTTK).
9. Przy zdobywaniu poszczególnych stopni odznak TM lub MOT zalicza się również zabytki UNESCO znajdujące się poza granicami Polski.
10. Do dowolnych obiektów można zaliczać – inne obiekty niewyszczególnione w załączniku nr 2 niniejszego regulaminu. Mogą to być np: zamki, pałace, dwory, zagrody, ratusze, domy i budynki o ciekawej architekturze, wiatraki, młyny, kuźnie, budynki przemysłowe, spichlerze, latarnie morskie, kopalnie, kościoły, sanktuaria, cerkwie, synagogi, meczety, kaplice, klasztory, muzea, izby pamięci, parki krajobrazowe i podworskie, rezerваты przyrody, cytadele, forty, pola bitewne, cmentarze, miejsca pamięci narodowej, pomniki, historyczne obiekty edukacji, miejsca związane z życiem ludzi zasłużonych dla Polski i świata, itp.

IV. WERYFIKACJA ODZNAK

§ 8

Dokumentem stwierdzającym spełnienie wymaganych warunków na poszczególne stopnie odznak TM i MOT są wpisy i potwierdzenia w książeczce wycieczek.

§ 9

W celu przyznania odpowiedniego stopnia odznaki TM lub MOT należy książeczkę wycieczek z poświadczeniami przedłożyć Terenowemu Zespołowi Weryfikacyjnemu.

§ 10

Poszczególne stopnie odznak TM i MOT mają prawo i obowiązek weryfikować oraz przyznawać:

1. Odznaki TM w stopniu brązowym, srebrnym i złotym – weryfikatorzy Terenowego Zespołu Weryfikacyjnego, którzy przyznają odznakę i wydają legitymację.
2. Odznaki MOT w stopniu popularnym, małym brązowym, małym srebrnym, małym złotym – weryfikatorzy Terenowego Zespołu Weryfikacyjnego, którzy przyznają odznakę i wydają legitymację.
3. Odznaki MOT w stopniu dużym brązowym, dużym srebrnym i dużym złotym weryfikują wstępnie weryfikatorzy Terenowego Zespołu Weryfikacyjnego, wypełniają wniosek o przyznanie odpowiedniej odznaki MOT i przesyłają do weryfikatora Referatu Weryfikacyjnego KTM ZG PTTK, który przyznaje odznakę i wydaje legitymację.
4. Odznakę MOT w stopniu złotym za wytrwałość na wniosek Referatu Weryfikacyjnego przyznaje KTM ZG PTTK.

5. W Referacie Weryfikacyjnym KTM ZG PTTK działają weryfikatorzy z prawem weryfikacji i przyznawania wszystkich odznak motorowych z zastrzeżeniem pkt. 4.

V. POSTANOWIENIA KOŃCOWE

§ 11

1. Turyści posiadający odznaki MOT wyższego stopnia mogą zdobywać Odznakę MOT popularną po spełnieniu warunków określonych w niniejszym regulaminie.
2. W przypadku zdobywania odznak krajoznawczych i turystycznych, w których jednym z wymogów jest uzyskanie określonej ilości punktów z danego rodzaju turystyki kwalifikowanej, stosuje się 15 pkt. za każdy dzień wycieczki motorowej.

§ 12

Po wejściu w życie niniejszego regulaminu, turysta osobiście decyduje, na jakich zasadach będzie kontynuował rozpoczęte już zdobywanie odznaki TM lub MOT, lecz po zdobyciu tego stopnia, odznaki następnych, wyższych stopni muszą być zdobywane zgodnie z tym regulaminem.

§ 13

Wykazy osób, którym zostaną przyznane odznaki MOT w stopniu złotym za wytrwałość, będą podawane do wiadomości w biuletynach KTM ZG PTTK. Wręczenie tych odznak winno odbywać się w sposób uroczysty.

§ 14

1. Ostateczna interpretacja regulaminu należy do KTM ZG PTTK.
2. Tracą moc wcześniejsze Regulaminy Odznak Turystyki Motorowej PTTK.
3. Regulamin został zatwierdzony przez Prezydium Zarządu Głównego PTTK uchwałą nr 26/XX/2023 z dnia 13 lipca 2023 r. i wchodzi w życie z dniem jej podjęcia.

Załącznik nr 1
do Regulaminu Odznak Turystyki Motorowej PTTK

Wzory odznak

Turysta Motorowy (TM)

Stopień brązowy

Stopień srebrny

Stopień złoty

Motorowa Odznaka Turystyczna (MOT)

Stopień popularny

Stopień mały brązowy

Stopień mały srebrny

Stopień mały złoty

Stopień duży brązowy

Stopień duży srebrny

Stopień duży złoty

Stopień złoty za wytrwałość

Załącznik nr 2
do Regulaminu Odznak Turystyki Motorowej PTTK

Wykaz obiektów

I. Obiekty zabytkowe

1. Arkadia – park (ogród) romantyczny z budowlami.
2. Baranów Sandomierski – zamek rycerski.
3. Binarowa – kościół św. Michała Archanioła (UNESCO).
4. Blizne – kościół Wszystkich Świętych (UNESCO).
5. Bochnia – Kopalnia Soli (UNESCO).
6. Boguszyce – kościół św. Stanisława biskupa i męczennika.
7. Brunary Wyżne – cerkiew św. Michała Archanioła (UNESCO).
8. Brzeg – zespół zamkowy książąt.
9. Chełm Lubelski – kościół Rozesłania św. Apostołów.
10. Chełm Lubelski – podziemia kredowe.
11. Chełmno nad Wisłą – średniowieczna zabudowa miasta z renesansowym ratuszem.
12. Chełmno nad Wisłą – twierdza.
13. Chęciny – Jaskinia Raj.
14. Chotyniec – cerkiew Narodzenia Przenajświętszej Bogurodzicy (UNESCO).
15. Ciechocinek – zabytkowe tężnie z warzelnią.
16. Częstochowa – zespół klasztorny oo. paulinów na Jasnej Górze.
17. Dęblin – twierdza.
18. Dębno Podhalańskie – kościół św. Michała Archanioła (UNESCO).
19. Gdańsk – bazylika konkatedralna Wniebowzięcia NMP.
20. Gdańsk – ratusz Głównego Miasta.
21. Gdańsk – Twierdza Wisłoujście.
22. Gdańsk – miasto w zasięgu obwarowań XVII w.
23. Gdańsk – zespół Wielkiej Zbrojowni.
24. Gniezno – bazylika prymasowska i katedra Wniebowzięcia NMP i św. Wojciecha.
25. Grudziądz – twierdza.
26. Frombork – zespół katedralny biskupów warmińskich.
27. Haczów – kościół Wniebowzięcia NMP i św. Michała Archanioła (UNESCO).
28. Henryków – zespół klasztorny opactwa cysterskiego.
29. Jawor – Kościół Pokoju (UNESCO).
30. Kalwaria Zebrzydowska – zespół klasztorny oo. bernardynów (UNESCO).
31. Kazimierz Dolny – średniowieczna zabudowa miasta.
32. Kielce – zespół pałacowy biskupów krakowskich.
33. Kołobrzeg – twierdza.
34. Kraków – średniowieczna zabudowa Starego Miasta w obrębie Plant (UNESCO).
35. Kraków – zabudowa dzielnicy Kazimierz i Stradom (UNESCO).
36. Kraków – Zamek Królewski i bazylika archikatedralna św. Stanisława i św. Wacława na Wawelu (UNESCO).
37. Kraków – bazylika Wniebowzięcia NMP.
38. Kraków – kościół św. Anny.
39. Kraków – klasztor augustianów z kościołem św. Katarzyny.
40. Kraków – kościół Świętych Apostołów Piotra i Pawła.
41. Kraków – zespół klasztorny oo. kamedułów na Bielanach.
42. Kraków – sukiennice.
43. Kraków – zespół zabudowy Collegium Maius Uniwersytetu Jagiellońskiego.
44. Kraków – zespół fortyfikacji miejskich (Brama Floriańska – Barbakan).
45. Krasiczyn – zespół zamkowo-parkowy.
46. Krzeszów – zespół opactwa cystersów.
47. Kwiatów – cerkiew św. Paraskewy (UNESCO).

48. Legnickie Pole – zespół klasztorny oo. benedyktynów.
49. Lidzbark Warmiński – zamek biskupów warmińskich.
50. Lipnica Murowana – kościół św. Leonarda (UNESCO).
51. Lubiąż – zespół opactwa cystersów.
52. Lublin – kaplica Świętej Trójcy w Zamku Królewskim.
53. Łańcut – zespół pałacowo-parkowy.
54. Łęknica – Park Mużakowski (UNESCO).
55. Malbork – zamek krzyżacki (UNESCO).
56. Modlin – twierdza.
57. Nieborów – zespół pałacowo-parkowy.
58. Nowy Wiśnicz –zamek rycerski.
59. Osowiec – twierdza.
60. Ostrów Lednicki – relikty chrześcijańskiej architektury Polan.
61. Owczary – cerkiew Opieki Matki Bożej (UNESCO).
62. Powroźnik – cerkiew św. Jakuba Młodszego Apostoła (UNESCO).
63. Poznań – ratusz.
64. Poznań – kościół farny św. Marii Magdaleny.
65. Raduż – cerkiew św. Paraskewy (UNESCO).
66. Radzyń Chełmiński – ruiny zamku krzyżackiego.
67. Sandomierz – kościół św. Jakuba i klasztor oo. dominikanów.
68. Sandomierz – średniowieczna zabudowa miasta z gotyckim ratuszem.
69. Sękowa – kościół śś. Filipa i Jakuba (UNESCO).
70. Smolnik – cerkiew św. Michała Archanioła (UNESCO).
71. Stargard – kościół NMP Królowej Świata.
72. Strzelno – rotunda św. Prokopa i bazylika św. Trójcy.
73. Sulejów Podklasztorze – zespół opactwa cystersów.
74. Świdnica – Kościół Pokoju pw. Trójcy Świętej (UNESCO).
75. Świnoujście – twierdza.
76. Toruń – średniowieczna zabudowa Starego i Nowego Miasta (UNESCO).
77. Toruń – kamienica „Pod Gwiazdą”.
78. Toruń – bazylika katedralna św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty.
79. Toruń – kościół św. Jakuba Apostoła.
80. Toruń – kościół Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny.
81. Toruń – gotycki ratusz Starego Miasta.
82. Toruń – twierdza.
83. Trzebnica – zespół opactwa cysterek.
84. Tum – archikolegiata NMP i św. Aleksego.
85. Turzańsk – cerkiew św. Michała Archanioła (UNESCO).
86. Ujazd – ruiny zamku rycerskiego „Krzyżtopór”.
87. Warszawa – Stare Miasto (UNESCO).
88. Warszawa – Łazienki Królewskie – zespół pałacowo-ogrodowy.
89. Warszawa-Wilanów – zespół pałacowo-parkowy.
90. Wąchock – zespół klasztorny cystersów.
91. Wieliczka – Kopalnia Soli (UNESCO).
92. Wieliczka – królewski zamek żupny (UNESCO).
93. Wrocław – Hala Stulecia (UNESCO).
94. Wrocław – archikatedra św. Jana Chrzciciela.
95. Wrocław – późnogotycki ratusz.
96. Wrocław – zabudowa Ostrowa Tumskiego.
97. Wrocław – zabudowa na wyspie Piasek.
98. Zamość – katedra Zmartwychwstania Pańskiego i św. Tomasza Apostoła.
99. Zamość – renesansowa zabudowa Starego Miasta.
100. Żagań – zespół pałacowo-parkowy.

II. Muzea i skanseny

1. Biłgoraj – skansen „Zagroda Sitarska”.
2. Biskupin – Muzeum Archeologiczne.
3. Bodzentyn – zabytkowa zagroda Cześniakiewiczów.
4. Bóbrka – skansen przemysłu naftowego.
5. Ciechanowiec – Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka.
6. Chabówka – skansen taboru kolejowego.
7. Chorzów – Górnośląski Park Etnograficzny.
8. Dobczyce – Skansen Drewnianego Budownictwa Ludowego.
9. Duszniki-Zdrój – Muzeum Papiernictwa.
10. Dziekanowice – Wielkopolski Park Etnograficzny.
11. Gniezno – Muzeum Archidiecezjalne.
12. Janowiec nad Wisłą – skansen budownictwa drewnianego.
13. Jaworzyna – Muzeum Przemysłu i Kolejnictwa.
14. Jurgów – Muzeum Kultury Ludowej Spisza.
15. Kluki – Muzeum Wsi Słowińskiej – skansen.
16. Kłóbka – Kujawsko-Dobrzyński Park Etnograficzny.
17. Kolbuszowa – Muzeum Kultury Ludowej.
18. Kościerzyna – Muzeum Kolejnictwa.
19. Kraków – Muzeum Inżynierii Miejskiej.
20. Krzemionki – Muzeum Archeologiczne.
21. Kudowa-Zdrój – Muzeum Kultury Ludowej Pogórza Sudeckiego w Pstrążnej.
22. Lednica – Muzeum Pierwszych Piastów.
23. Lublin – Muzeum Wsi Lubelskiej.
24. Łowicz – Ośrodek Plenerowy Budownictwa Ludowego – muzeum.
25. Maurzyce – Skansen Wsi Łowickiej.
26. Mniszew – Skansen Bojowy 1 Armii Wojska Polskiego.
27. Nadole – skansen „Zagroda Gburska i Rybacka”.
28. Nowa Słupia – Muzeum Starożytnego Hutnictwa.
29. Nowogród – Skansen Kurpiowski.
30. Nowy Sącz – Sądecki Park Etnograficzny.
31. Ochla – Muzeum Etnograficzne.
32. Olsztynek – Muzeum Budownictwa Ludowego – park etnograficzny.
33. Opole – Muzeum Wsi Opolskiej.
34. Osiek nad Notecią – Muzeum Kultury Ludowej.
35. Oświęcim – Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau (UNESCO).
36. Otrębusy k. Pruszkowa – Muzeum Motoryzacji i Techniki.
37. Pobiedziska – Skansen Miniatur.
38. Pszczyzna – Skansen „Zagroda Wsi Pszczyńskiej”.
39. Radom – Muzeum Wsi Radomskiej.
40. Sanok – Park Etnograficzny – Muzeum Budownictwa Ludowego.
41. Sielpia Wielka – Muzeum Zagłębia Staropolskiego.
42. Sieradz – Sieradzki Park Etnograficzny.
43. Sierpc – Muzeum Wsi Mazowieckiej.
44. Sochaczew – Muzeum Kolei Wąskotorowej.
45. Stróże – Muzeum Pszczelarstwa.
46. Swarzędz – Skansen i Muzeum Pszczelarstwa.
47. Szczecin – Muzeum Techniki i Komunikacji.
48. Szreniawa – Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego.
49. Szymbark – Skansen Wsi Pogórzańskiej.
50. Ślemień – Żywiecki Park Etnograficzny.
51. Ślęza – Muzeum Motoryzacji Topacz.
52. Tarnowskie Góry – Sztolnia Czarnego Pstrąga.

53. Tarnowskie Góry – zabytkowa kopalnia srebra.
54. Tarnów – Muzeum Etnograficzne.
55. Tokarnia – Muzeum Wsi Kieleckiej.
56. Tomaszów Mazowiecki – Skansen Rzeki Pilicy.
57. Toruń – Muzeum Etnograficzne.
58. Toruń – Muzeum Podróżników.
59. Wambierzyce – Muzeum Dawnych Sprzętów Gospodarstwa Domowego.
60. Warszawa – Muzeum Powstania Warszawskiego.
61. Wdzydze Kiszewskie – Kaszubski Park Etnograficzny – muzeum.
62. Wenecja k. Żnina – Muzeum Kolei Wąskotorowej.
63. Wierzchosławice – Muzeum Wincentego Witosa.
64. Wolsztyn – Skansen Budownictwa Ludowego.
65. Wolsztyn – skansen parowozów.
66. Wygielzów – Nadwiślański Park Etnograficzny.
67. Zabrze – zabytkowa kopalnia węgla kamiennego „Guido”.
68. Zalipie – zagroda Felicji Curyłowej.
69. Zawoja – skansen im. Józefa Żaka.
70. Zubrzyca Górna – Orawski Park Etnograficzny.

III. Parki narodowe

1. Babiogórski Park Narodowy – Zawoja.
2. Białowiecki Park Narodowy – Białowieża.
3. Biebrzański Park Narodowy – Osowiec Twierdza.
4. Bieszczadzki Park Narodowy – Ustrzyki Górne.
5. Park Narodowy „Bory Tucholskie” – Charzykowy.
6. Drawieński Park Narodowy – Drawno.
7. Gorczański Park Narodowy – Poręba Wielka.
8. Park Narodowy Gór Stołowych – Kudowa-Zdrój.
9. Kampinoski Park Narodowy – Izabelin.
10. Karkonoski Park Narodowy – Jelenia Góra.
11. Magurski Park Narodowy – Krempna.
12. Narwiański Park Narodowy – Kurowo.
13. Ojcowski Park Narodowy – Ojców.
14. Pieniński Park Narodowy – Krościenko nad Dunajcem.
15. Poleski Park Narodowy – Urszulin.
16. Roztoczański Park Narodowy – Zwierzyniec.
17. Słowiński Park Narodowy – Smołdzino.
18. Świętokrzyski Park Narodowy – Bodzentyn.
19. Tatrzański Park Narodowy – Zakopane.
20. Park Narodowy „Ujście Warty” – Charzyno.
21. Wielkopolski Park Narodowy – Jeziory.
22. Wigierski Park Narodowy – Krzywe.
23. Woliński Park Narodowy – Międzyzdroje.